

5. Péče o bonsaje

Zálivka

Bonsaje pěstované v nádobách potřebují mnoho vody. Naučit se odhadnout, za jakého počasí a kolik vody se má stromu poskytnout, není o nic snadnější, než tvarovat nejnáročnější typ bonsaje. Neznalost při zálivce je jednou z hlavních příčin neúspěchu. Nedostatek vody způsobuje přehřátí a přeschnutí rostlin v miskách, kdy usychají postupně jemné kořínky a pronikající vzduch znesnadňuje pozdější provlhčení. Je mnoho druhů stromů, které se miniaturizují, a každý z nich v různých ročních dobách i jednotlivých týdnech a dnech potřebuje větší nebo menší množství vody. Má jí však dostat pouze tolik, aby žil. Velké bonsaje spotřebují v létě až 2 litry vody, a to znamená zálivku třikrát za den.

Dokud nemáme zkušenost, kdy máme zalévat, řídíme se barvou povrchu substrátu a přiložením ruky na vnější stranu nádoby. Když substrát v nejhornější části vysychá, mění se jeho zbarvení. Obvykle je světlejší. Je-li substrát dost vlhký, vyparuje se, a tím se jeho teplota snižuje. Na ruce, kterou přiložíme na nádobu, cítíme chlad. Zaléváme pozvolna, a to tak dlouho, až přebytečná voda začne unikat spodním otvorem v misce.

Správná zálivka je důležitá pro další růst a znamená pro každý druh bonsajů něco jiného. Pokud je zemina v nádobě příliš vyschlá, je nejlépe ponořit rostlinu i s miskou do nádoby s vodou, a pokud voda bublá, tak tam rostlinu necháme. Jakmile bubláni ustane, máme jistotu, že substrát je důkladně provlhčený.

Rostliny během dne nerosíme, zvláště jsou-li umístěny na slunném stanovišti, kdy by mohlo dojít k poškození listů. Listy nerosíme ani večer, protože noční chlad a nadbytečná vlhkost podporují rozvoj houbových chorob. Nejvhodnější doba k zálivce i k postřiku listů

je buď časně zrána nebo pozdní odpoledne, aby rostliny stačily do večera oschnout. Ve slunných bytech, kde je teplota vyšší, vysychá substrát v misce rychleji a v takových případech je někdy zapotřebí zalévat každý den. Některé druhy, zvláště ty, které jsou vysázeny v malých miskách, zaléváme i několikrát denně. Je to však závislé od počasí a platí zde pravidlo, že za slunného počasí zaléváme častěji, za chladného jen dle potřeby. Nikdy nezaléváme za přímého slunečního úpalu.

Během vegetačního klidu potřebují rostliny daleko méně vody, protože jsou buď bez listů nebo nerostou, a k opětné vegetaci se probouzí až koncem února nebo začátkem března. Omezenou zálivku v tomto období vyžadují např. granátové jablko, fuchsie, rozmarýn aj. K zálivce používáme jen vodu odstátou nejméně 10–12 hodin, která je dostatečně prohrátá. Nezaléváme však vodou převařenou, protože má nedostatek kyslíku. Nejvhodnější voda pro zálivku je voda dešťová, se kterou dosáhneme vždy lepších výsledků.

Ovzduší

Pro každou rostlinu, tedy i pro bonsaj je dostatek čistého a vlhkého vzduchu nutností, protože jeho nejdůležitějšími složkami jsou kyslík, vodní páry a oxid uhličitý. Rostliny dýchají všemi svými orgány a zvláště mladé rostliny potřebují pro svůj další vývin hodně kyslíku. U venkovních bonsajů je dostatek čerstvého vzduchu zajištěn vhodně zvoleným prostředím. Složitější je dopřát dostatek čerstvého vzduchu bonsajům pěstovaným v bytě. Snadné je to za teplých dnů na jaře. V létě za chladných dnů však musíme větrat velice krátce a opatrně, aby nedošlo k poškození rostlin, kdy při vpádu studeného vzduchu do míst-

nosti může dojít i k opadu veškerého listí a postupnému uhynutí celé rostliny. V bytě je dostatek vzduchu důležitý pro každou rostlinu, protože suchý vzduch vysušuje rostlinu, a to má za následek, že spotřebuje více vody, než může svými kořeny pojmout, a proto je velice důležitá vzdušná vlhkost. Jak jsou rostliny odolné v bytech s ústředním topením, můžeme posoudit také podle listů.

Rostliny s listy lesklými jako např. fikus jsou v suchém ovzduší v menším nebezpečí než rostliny s velkými měkkými nebo bylinnými listy, které odparem ztrácejí hodně vlhkosti. Vlhkost vzduchu má být alespoň 40–50 % a tato vlhkost je již pro pěstování bonsajů příznivá. O potřebnou vlhkost se můžeme postarat klasickým způsobem, když odpařovač naplníme vodou a zavěsíme na topení. Bonsaje, které mají vlastní odkapávací misku, postavíme na větší ták, do kterého nalijeme vodu. Voda se z tácu odpařuje a bonsaje mají zajištěnou potřebnou vzdušnou vlhkost a kořeny potom netrpí nadměrným vlhkem. Dalším, poněkud náročnějším způsobem je vybudování malého okenního skleničku, v němž můžeme pěstovat za určitých podmínek i ty nejnáročnější druhy bonsajů. Bonsajům prospívá nejen zálivka, ale i občasné rosení. Na odstranění prachu je vhodné pravidelné čištění pod sprchou, kdy vlažnou vodou omyjeme celou bonsaj.

Hnojení

Ačkoliv se to zdá neuvěřitelné, i bonsaje vyžadují pravidelné přihnojování. Stromek nezačínáme přihnojovat ihned po přesazení, protože zpočátku má i v malém množství zeminy dostatek živin. Brzy však substrát prokoření a kořeny stěnou misky za novými živinami proniknout nemohou. Od této chvíle by stromek začal žít, a to by poškozovalo jeho růst, a tím i možnost správného

tvarování. Je tedy nutné přistoupit k přihnojování, kdy musíme živiny dodávat ve správné koncentraci. V zásadě používáme k přihnojování plnohodnotná hnojiva ve vhodném množství, neboť přijímání živin kořeny je složitý proces, který má přímou souvislost s látkovou výměnou. Proto je pro zdárný průběh důležitý přístup vzduchu, teplota a příznivá půdní reakce.

Prvně začínáme přihnojovat za 2–3 týdny po přesazení, kdy je již zřejmé, že rostliny znovu zakořenily. Rychle rostoucí bonsaje přihnojujeme častěji, tj. zpravidla od měsíce března do konce srpna, a to pravidelně jedenkrát za 10 dní. Nikdy nehnojíme rostliny nemocné, čerstvě přesázené nebo ve stádiu klidu. Dnes jsou k dostání bio hnojiva, z nichž některá jsou určena jen pro bonsaje, můžeme ale použít i hnojiva univerzální.

Dbáme vždy na to, že od časného jara můžeme použít hnojiva s větším obsahem dusíku, ale ke konci léta používáme jen hnojiva s větším obsahem drasla a fosforu, které lépe podpoří vyžívání výhonů a případnou násadu květů pro příští rok.

K přihnojování můžeme též použít výluh ze sušeného kravince, a sice 1 díl kravince a 2 díly vody. Vše promícháme a necháme vykvasit, po vykvašení znovu rozředíme v poměru 1:4 až 1:5 a přihnojujeme.

Přihnojování má několik zásad, kterými se musíme řídit. Před každým přihnojením nejprve důkladně zalijeme, hnojíme raději častěji a v menších dávkách. Tekutá hnojiva používáme ve stejné koncentraci jako při přihnojování pokojových květů.

Jestliže vaše bonsaje vypadají povadle, není to zpravidla tím, že mají málo hnojiva, ale právě naopak. Hnojivo nemůže rostlina většinou přijímat proto, že v kořenovém systému může být buď škůdce, nebo jsou kořeny nemocné. Projevuje se to také tím, že rostlina není schopna dobře přijímat

BONSAJE

vodu. V těchto případech vyjmeme rostlinu z misky a prohlédneme kořeny. Pokud jsou kořeny bílé a pevné, je vše v pořádku, pokud jsou špičky kořenů rozměklé a dají se lehce oddělit, znamená to, že jsou odumřelé a nemohou již dále přijímat živiny. Špatné kořeny je nutno uříznout a rostlinu zasadit do nové půdy.

Obecně platí, že mladé a vzrostlejší bonsaje potřebují častější přísun živin než staré. Většina tropických bonsajů roste v bytě po celý rok, nejvíce od jara do podzimu, a v zimě potom pomaleji. Proto v hlavní době růstu hnojíme častěji a bohatě a během zimních měsíců nehnojíme buď vůbec nebo velmi málo. Bonsaje subtropické, které zimujeme v chladnu, v tomto období nehnojíme vůbec nebo jen ojedinele. V žádném případě rostliny nehnojíme před květem a během květu. Po odkvětu můžeme opět začít s přihnojováním. Nehnojíme po přesázení a po řezu kořenů, protože v tomto období dochází k jejich regeneraci. Proto je nutno vysadit hnojení na období 4–6 týdnů.

Pro rostliny, které nesnášejí vápno, např. pěnišníky, kalmie, vřesovce aj., je nutno vybírat jen takové hnojivo, které je určeno pro vřesovištní rostliny. U hnojiv na obalu je vždy uvedeno složení a dávkování a je vždy vhodné řídit se pokyny výrobce. Hnojiva kapalná působí vždy rychleji, granulovaná mají zase tu výhodu, že se pomalu rozpouští a přísun živin je pravidelný. Je tedy dobré při přihnojování tato hnojiva vzájemně střídat.

Zemina

Zemina v misce slouží všem rostlinám, tedy i bonsajům k růstu i k upevnění kořenů a současně zásobuje rostliny vodou a potřebnými živinami. Dodává bonsajům potřebné množství vzduchu, který je nezbytný pro dýchání kořenů. Používaný substrát má být proto kyprý a dostatečně

propustný. Na přípravu směsi se používají různé druhy zemín.

Pařeništní zem

je zemina získaná každoročním vyvážením pařenišť, která byla založena koňským hnojem. Je-li zemina dobře vyzrálá, má charakter dobrého kompostu – je sypká, humózní, tmavě zbarvená.

Kompost

Připravuje se v každé správné zahradce, doba zrání jsou 3 roky. Jeho součástí jsou fekálie, kravský hnůj, nekvetoucí plevele a tráva, odpadky z kuchyně, zbytky zelenin apod.

Drnovka

Vzniká kompostováním drnů. K proložení se přidává chlévský hnůj a vápno. Patří svým složením mezi těžké zeminy.

Listovka

Vyrábí se kompostováním listů. Používá se listovka buď jednoletá, kdy listová hmota je polozetlelá, nebo používáme vyzrálou listovku tří až pětiletou. Její kvalita je ovlivněna i druhem kompostovaného listí. Nejlepší je listovka z bukového nebo dubového listí. Vhodné je i listí smíchané z několika druhů.

Borová hrabanka

Vzniká rozkladem borových jehlic a zbytků z lesního porostu. Je to hrubší humus z borových lesů, může se však odebírat jen ze silničních příkopů.

Rašelina

Vzniká z rostlin odumřelých ve vodě za nepřístupu vzduchu. Slouží k nakypření těžších půd. Rašelinu rozlišujeme na vrchovištní, která vzniká na horských vrchovištích z rašeliníku a je silně kyselá. Dále je to raše-

lina slatinná, která se vyskytuje v nížinách, jež jsou často zaplavovány. Tato rašelina je méně kyselá, a proto i vhodnější.

Písek

Nejlepší je písek říční. Souží k nakypření těžších půd a k potřebné drenáži na spodku misek. Někdy je zapotřebí písek hrubší, jindy jemnější, ale vždy bez hlinitých příměsí, které jsou součástí kopaného písku.

Pro většinu jehličnatých stromů se nejčastěji používá standardní směs z lesní hrabanky, nejlépe borové, drčené kůry borové nebo smrkové, s příměsí drnovky a písku. Až na některé výjimky se používá v poměru 1:1:1:1. Pro listnaté keře a stromy se nejčastěji používá směs drnovky, rašeliny a písku v poměru 1:1:3. Pro rostliny vřesovištní je vhodná směs drnovky, rašeliny, drčené kůry a písku v poměru 1:3:1:1. Pro pokojové bonsaje používáme v podstatě dva druhy zemin, a sice rašelino-jílové substráty, které obsahují velmi málo živin, anebo půdní substráty, kde převládá směs drnovky s příměsí rašeliny, písku, listovky, s přídatkem pařeništní zeminy. Tuto zeminu obohacujeme pro lepší propustnost

drčenou kůrou, pískem, drobným šterkem, perlitem apod.

Přesazování

Všeobecně pro přesazování je nevhodnější doba na jaře, když začíná stoupat míza a objevují se první poupata. Pokud je celkový stav stromu dobrý a přesázení je provedeno odborně, můžeme přesazovat i na podzim. Při přesazování bonsajů se musíme umět dobře rozhodnout pro vhodnou velikost misky, ve které budou bonsaje dobře prospívat, neboť miska je jedním z regulátorů růstu, a má být proto co nejmenší. Koruna a kořenový systém spolupracují, takže obrys koruny odpovídá obrysu kořenového systému ve volné půdě. Proto se při přesazování rostliny musíme rozhodnout pro tak velkou nádobu, která bude úměrná velikosti rostliny. Pokud zvolíme misku příliš velkou a rostlina je neúměrně malá, dochází k přemáčení půdy, a to má za následek hnití kořenů.

Kdy máme přesazovat, snadno poznáme podle celkového stavu rostliny. Rostliny rostoucí bujně přesazujeme častěji, zpravidla jednou za 2 roky. Pro rostliny pomalu rostoucí



Nejprve odstraníme silné, kotvící kořeny a slabší kořeny zakrátíme o ¼ původní délky



Na dno misky připevníme sítku z umělé hmoty

BONSAJE



Sítku upevníme drátěnou smyčkou



Ozdobíme mechem, zalejeme a umístíme na 1 až 2 týdny do mírného polostínu

není časté přesazování příliš vhodné, protože se obsah zeminy neúměrně zvyšuje. Kdy máme přesazovat, naznačí rostliny samy tím, že při vyklopení bonsaje z misky je kořenový bal dokonale prorostlý kořeny. Všechny rostliny vytvářejí nejhustší síť kořenů po obvodu misky, potom teprve se rozvětvují dovnitř nádoby. Tak se stává, že rostliny vsazené do



Nakonec dosypeme jemně přesátou zeminu, opatrně přimáčkneme a urovnáme

neúměrně velkých misek nevyžívají svými kořeny vnitřní části zeminy nebo ji využívají velmi málo. Proto pro správné sázení platí pravidlo, že zvolená miska má být tak velká, aby se kořeny vešly bez velkých těžkostí do nádoby. Kořeny před vlastním přesazováním upravíme řezem tak, že odstraníme kořeny silné a kořeny slabé zkrátíme o $\frac{1}{4}$ původní délky.

Odstraníme rovněž kořeny odumřelé nebo jinak poškozené. Pro každé další přesazování volíme nádobu jen o něco málo větší, než byla původní, asi o 1–2 cm. Přitom dbáme na celkové schopnosti rostlin rychle prorůstat. Při přesazování umísťujeme na dno misky sítku z plastu nebo nerezavějícího drátu, kterou upevníme drátěnou smyčkou.

Nasypeme drobný štěrk nebo hrubý písek, na který nasypeme slabou vrstvu mírně navlhčené zeminy. Upravené kořeny rozprostřeme a postupně zasypáváme hrubší připravenou zeminou. Bonsaj upevníme v misce mírným přitlačením palci při okraji nádoby, aby se zaplnily všechny mezery, a několika údery na bok misky zeminu stře-

seme a urovnáme. Potom dosypeme jemně přesátou zeminou, povrch opatrně přimáčkneme a urovnáme. Ozdobíme mechem a šterkem.

Pozvolna důkladně zalijeme, až voda odtéká spodkem misky, a bonsaj umístíme na 1–2 týdny do mírného polostínu.

Péče během dovolené

Během dovolené svěřujeme své bonsaje obvykle do péče rodinných příslušníků, přátel nebo sousedů. Sami víme nejlépe, že neznalost může bonsajům uškodit, ať již nedostatkem vody nebo jejím přebytkem. Naznačme si tedy možnosti, jak zabezpečit bonsaje při krátkodobé i delší nepřítomnosti.

Dovolená 4 až 6 dní: Bonsaj důkladně zalijeme a potom ji s miskou umístíme do igelitového pytle, který je naplněn vlhkou rašelinou. Misku do vlhké rašeliny zapustíme. Pytel necháme otevřený.

Dovolená 2 a více týdnů: Naše delší nepřítomnost vyžaduje daleko lepší zabezpečení. Nejjednodušší a zároveň nejznámější je tento způsob: Nádobu s vodou umístíme na vyvýšené místo. Do nádoby s vodou ponoříme silnější knot a druhý konec knotu položíme na zeminu v misce. Knot nasává vláhu a dodává ji rostlinám v přiměřeném množství.

Přezimování

Bonsaje rostoucí v nádobách, které lze přenášet, jsou příliš malé na to, aby v nich jakýkoli druh stromu mohl přezimovat pod širou oblohou. Před trvalým zamrznutím substrátu je velmi důležitá důkladná zálivka. Většina bonsajů však potřebuje určitou ochranu před prudkým mrazem a vysycháním za větrných dnů. Zvláště nízké nádoby obsahují poměrně malé množství substrátu a nemají-li do jara uschnout, musejí se během zimy, pokud je to možné, zavlažovat.

K přezimování se hodí každá světlá místnost, ve které se netopí a kde se celodenní teplota pohybuje mezi 1–9 °C. Jsou to tedy světlé sklepy, dobře zasklené verandy, skleníky nebo i pařeniště.

Nenáročné druhy, třeba naše domácí dřeviny, můžeme zimovat venku na stanovišti, které je chráněno před větrem a průvanem. Před příchodem prvních mrazů je postavíme na zem těsně vedle sebe a přikryjeme je slabší vrstvou chvojí, aby rostliny byly chráněny před předčasným jarním probuzením. Cypřišky, tují, jalovce, smrky a jiné náročnější dřeviny můžeme zapustit i s miskami do záhonů. Záhony zryjeme a rostliny zapustíme do půdy těsně vedle sebe tak, aby okraje nádob byly pod povrchem půdy alespoň 3–5 cm. Takto ošetřené rostliny chráníme lehkou přikrývkou z chvojí.

Další možností zimování jsou nevytápěné skleníky nebo pařeniště, kde zimujeme všechny choulostivé druhy jako např. azalky, cypřišky a jiné. Pařeniště nebo jámy hluboké alespoň 50–70 cm upravíme tak, že na dno rozprostřeme 5–10 cm písku, kdy písek slouží k odvádění přebytečné vlhkosti. Rostliny umístíme těsně vedle sebe, místo mezi rostlinami můžeme vyplnit pilinami nebo suchým listím. Pařeniště nebo vykopané jámy potom zakrýváme okny, na které dáváme rohože nebo můžeme použít i prkna. Tímto způsobem ukládáme rostliny i ve studeném skleníku, kdy rostliny umístíme opět těsně vedle sebe a přikrýváme vrstvou listí nebo můžeme použít i piliny.

Ti, kdo nemají zahrádku, ale jenom balkon, mohou zimovat venkovní bonsaje v dřevěných nebo plastových bednách. Rostliny zasypáváme listím, pilinami nebo perlitem. Na povrch bedny umístíme tabulku skla.



